

การเลือกตั้งกับพระสงฆ์ไทย

สิทธิพร เขาอู่^{1*}กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์²สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์³

รับบทความ: 26 เมษายน 2566 แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2566 ตอบรับบทความ: 30 เมษายน 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเลือกตั้งกับพระสงฆ์ไทย โดยใช้การศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องถึงหลักปฏิบัติของพระสงฆ์และกฎหมายของบ้านเมืองที่กำกับวิถีปฏิบัติตามสิทธิที่พระสงฆ์พึงได้รับจากรัฐ รวมถึงการมีเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง คำสั่งกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้ว่า มิให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองแต่ในทางปฏิบัติแล้ว การเมืองนั้นเป็นเรื่องที่ทุกอาชีพต้องข้องเกี่ยวไม่ทางตรงหรือทางอ้อมทางใดทางหนึ่ง เพราะเป็นเรื่องของการใช้อำนาจจัดระเบียบสมาชิกในองค์กรของตน หรือการจัดสรรผลประโยชน์ขององค์กรให้เกิดความพึงพอใจด้วยดี เช่น การแต่งตั้ง การถอดถอนพระสังฆาธิการ เป็นต้น ถือเป็นการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อสร้างความสงบสุขแก่คณะสงฆ์ และการเลือกตั้งนั้น นับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานระดับปัจเจกที่พระสงฆ์ควรได้รับตามสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 บัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง และปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน แต่ในทางตรงกันข้าม การระงับสิทธิในการเลือกตั้งของพระสงฆ์ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ถือว่าเป็นบทบัญญัติทางกฎหมายที่ขัดต่อหลักปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งสภาวการณ์เหล่านี้มีปรากฏมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ด้วยเหตุตามจารีตประเพณี ศาสนธรรม กฎหมาย และการบริหารคณะสงฆ์ไทย

คำสำคัญ: การเลือกตั้ง การเมือง พระสงฆ์ไทย

¹ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาองค์กร มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

* อีเมล: sittiporn_ko@yahoo.com

² ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Elections and Thai Buddhist Monks

Sittiporn Kao-Un ^{1*}

Kanjira Wijitwatcharak ²

Supattra Santirungroj ³

Abstract

The purpose of this article is to study the election with Thai monks. The study is based on research papers related to the practices of monks and the laws of the country that govern the way of observance of the rights that monks should receive from the state. This includes the freedom to choose one's own political way of life. The order of the Mahathera Society Committee prohibits novice monks in the Thai clergy from making political moves. Politics is a matter in which all professions are involved, either directly or indirectly. Because it is a matter of exercising the power to organize members of their organization or allocating the benefits of the organization to the satisfaction of the organization, such as the appointment and removal of the Patriarch, etc., it is considered an exercise of political power to create peace for the clergy, and elections are fundamental individual rights that monks should enjoy according to the civil and political rights stipulated in the Constitution of the Kingdom of Thailand. 2017 Human Dignity Act The rights, freedoms and equality of individuals are protected, and the Thai people are equally protected by the Constitution. But on the contrary, the suspension of the right of monks to vote as persons prohibited from voting is a legal provision contrary to the Universal Declaration of Human Rights. Civil and political rights, these circumstances have appeared from the past to the present. For reasons of custom, theology, law, and administration of the Thai clergy.

Keywords: Elections, Politics, Thai Buddhist Monk

¹ Course Instructor, Ph.D. Program in Organization Development Administration, Chaopraya University

* Email: sittiporn_ko@yahoo.com

²⁻³ Course Instructor, Political Science, Mahamakut Buddhist University

บทนำ

การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน ประกอบกับหลักสากลในการเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับพลเมืองของรัฐ ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแสดงเจตนาของประชาชนในการเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารประเทศภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2559: 30) และปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 21(1) ให้ความสำคัญถึงสิทธิและการเลือกตั้งไว้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจรัฐบาลของผู้ปกครอง เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลา ด้วยการลงคะแนนเสียงอย่างทั่วถึง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่านั้น โดยกระทำเป็นความลับด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อที่จะประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี”

สิทธิทางการเมืองเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด เมื่อคนเกิดมามีสิทธินี้ติดตัวมาด้วย เป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไปหรือยกให้แก่กันได้ ไม่มีผู้ใดจะสามารถเอาสิทธิพลเมืองไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ แม้ว่าประเทศนั้นจะละเมิดสิทธิพลเมืองก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมียสิทธิพลเมืองอยู่ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นหลักการย่อยของหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งหัวใจสำคัญของสิทธิทั้งสองส่วนนี้ คือจะต้องได้รับการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็ม ทำให้เกิดขึ้นเพื่อที่จะให้บุคคลทุกคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และพระสงฆ์นั้นเป็นสมาชิกของสังคมเช่นกัน เป็นพลเมืองแห่งรัฐ ย่อมมีสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไปหรือนำไปยกให้แก่ผู้ใดได้ พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้ทรงสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต เพราะหลักการที่สำคัญของสิทธินี้ คือ การที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกัน คือ ปฏิบัติภายใต้หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 96(1) ได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในกรณีของผู้เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ซึ่งบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวนี้ มิใช่เพื่งบัญญัติขึ้นมาในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้เท่านั้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการจำกัดสิทธิของบุคคลประเภทนี้ต่อเนื่องมายาวนานแล้วเช่นกัน บทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 (กฎหมายการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475) มาตรา 4(5) ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้มาสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลไว้ว่าผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะต้องไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช หลังจากนั้นรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ก็ล้วนแต่มีบัญญัติในทางจำกัดสิทธิในทำนองเดียวกันนี้ทั้งสิ้น และเมื่อมีการจำกัดสิทธิออกเสียงเลือกตั้งอันเป็นสิทธิทางการเมืองในขั้นพื้นฐานแล้วทำให้บุคคลเหล่านี้ย่อมถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (ประวิณ พันธุ์พิพัฒน์, 2559: 38)

พระสงฆ์ไทยตามข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในปี 2563 ของประเทศ มีจำนวน 205,539 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563) และมีสถานะเป็นพลเมืองแห่งรัฐ ตามแนวนโยบาย

แห่งรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงมีสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป สิทธิดังกล่าวจะต้องได้รับการเคารพ ปกป้อง และทำให้เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์เป็นประชาชนในรัฐเช่นเดียวกัน ย่อมสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้แนวทางปฏิบัติ คือ มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ดังนั้น การควบคุมหรือการจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งของพระสงฆ์ให้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ถือว่าเป็นบทบัญญัติทางกฎหมายที่ขัดต่อหลักปณิธานสากกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงสนใจทำการศึกษาการเลือกตั้งกับพระสงฆ์ไทยว่ามีปัจจัยใดเป็นมูลเหตุให้พระสงฆ์ไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นการเลือกตั้ง

แนวคิดการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง (Elections) เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยแบบทางอ้อม (indirect democracy) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนของตนเข้ามาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะหมายถึงตำแหน่งทางการเมือง และการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสรรหาบุคคลผู้ปกครองกระบวนการหนึ่งในรัฐเสรีประชาธิปไตย การเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการแต่งตั้งผู้ซึ่งจะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรผู้แต่งตั้งแสดงเจตนาออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง คะแนนเสียงดังกล่าวจะได้รับการนับและนำมาคำนวณเพื่อให้ได้ผลว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งในหลายวิธีการในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเคียงคู่ไปกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การให้ประชาชนมาออกเสียงแสดงประชามติในการตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยต้องมีการเลือกตั้ง ในประเทศเผด็จการคอมมิวนิสต์ก็ยังมี การเลือกตั้ง แต่รูปแบบและวิธีการย่อมแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศ ในสังคมใดที่การยอมรับเสรีภาพของปัจเจกชน สังคมนั้นเป็นสังคมที่มีความเห็นที่แตกต่างกันได้และเป็นสังคมที่ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น การมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ย่อมนำไปสู่การเลือกตั้งที่มีการแข่งขัน ซึ่งหมายความว่า มีการเลือกตั้งที่ผู้สมัครจากพรรคการเมืองหลายพรรคสามารถเสนอตัวให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้สมัครจากพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดได้อย่างเสรีและด้วยความเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบบที่ต้องมีการแข่งขันกันโดยถือตามคะแนนเสียงข้างมาก มิใช่ถือตามคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ดังเช่นในระบบคอมมิวนิสต์ ธรรมชาติของมนุษย์การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ ในวิถีชีวิตที่ได้มีการกล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human is social animals) จึงเป็นคำกล่าวที่ไม่เกินความเป็นจริง เมื่อได้มีการอยู่ร่วมกัน การกำหนดกฎเกณฑ์แห่งการดำรงอยู่เพื่อความเป็นระเบียบของสังคมและพัฒนาวิถีแห่งชีวิตความเป็นอยู่ จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำตามมาโดยที่ทุกคนในสังคมจะต้องมีอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

คุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง โดยปกติเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวิธีการที่อาจมีข้อเสียน้อยที่สุดในการที่จะให้คนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสรรหาผู้ปกครองหรือรัฐบาลโดยสันติวิธีที่มีคุณค่าหรือคุณประโยชน์สำคัญใน 2 ประการ (สุชุม นวลสกุล, 2542: 251) คือ

ประการแรก การเลือกตั้งเป็นการสร้างความชอบธรรม (Legitimacy) ให้กับอำนาจรัฐบาลหรือผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้ง เนื่องจากการเลือกตั้งนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มีโอกาสคัดเลือктัวแทนไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ และเมื่อรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศโดยผ่านการเลือกตั้งที่เป็นการแสดงเจตจำนงในการปกครองของประชาชน นโยบายสาธารณะของรัฐบาลซึ่งพิจารณาได้ง่าย ๆ ว่าเป็นสิ่งที่รัฐบาลเลือกที่ "จะทำ หรือ ไม่ทำ" ผู้ใช้อำนาจการเมืองการปกครองซึ่งได้รับอำណัติจากประชาชนย่อมสามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามประชาชนได้อย่างเต็มที่ เพราะได้รับอำนาจโดยความนิยมจากประชาชนนั่นเอง

ประการที่สอง การเลือกตั้งเป็นกลไกแห่งการสืบทอดอำนาจโดยสันติ การเลือกตั้งแต่ละครั้งอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีหรือเปลี่ยนกลุ่มการเมืองที่เข้าทำหน้าที่เป็นรัฐบาล แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากผลของการเลือกตั้งย่อมเปลี่ยนตามครรลองและกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนด เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี ไม่ทำให้เกิดปัญหาหรือวิกฤติการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น เว้นไว้แต่การเลือกตั้งที่ทำให้ได้มาซึ่งผู้แทนประชาชนที่ฉ้อฉล ซึ่งส่งผลให้หลายกรณีการเลือกตั้ง มีฐานะเป็นกลไกสืบทอดอำนาจและเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

และการเลือกตั้งนั้นเป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของสิทธิในอันที่จะมอบความไว้วางใจให้ผู้ใดคนหนึ่งเลือกเข้าไปใช้อำนาจแทนตนในการทำหน้าที่ที่จะสะท้อนปัญหาถึงกับรัฐบาลให้บริหารจัดการประเทศตรงกับความต้องการของประชาชน (ธโรธร ตู่ทองคำ, 2545: 90) สามารถจำแนกความสำคัญของการเลือกตั้งไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎี

ในเชิงทฤษฎีกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการแบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิตินบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ มีความเชื่อมโยงกับปรัชญาการเลือกตั้ง กล่าวคือการเลือกตั้งจะเป็นที่มาของกลไกผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในประเทศประชาธิปไตย ในความหมายนี้ การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นที่ยอมรับในอำนาจของประชาชนในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งได้มีการมอบอำนาจให้กับ ตัวแทนไปปฏิบัติแทนตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ การเลือกตั้งจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ด้วยการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในทางนิตินบัญญัติและมีความสัมพันธ์กับอำนาจทางฝ่ายบริหาร ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎีที่

เป็นไปตามนัยแห่งทฤษฎีประชาธิปไตยแบบคลาสสิก (Classical democratic theory) นี้ บ่งชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งเป็นการเลือกรัฐบาลที่จะเข้ามาปกครองประเทศ

2. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางปฏิบัติ

การเลือกตั้งในทางปฏิบัตินั้นมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย เห็นได้เด่นชัดจากบทบัญญัติเชิงบังคับข้อ 21(1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal declaration of human rights) ซึ่งสรุปใจความสำคัญไว้ว่า "เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจการปกครองของรัฐบาล เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงโดยการเลือกตั้งที่สุจริตซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลา ด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน และกระทำเป็นการลับ ด้วยวิธีการอื่นใดที่รับประกันได้ว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเป็นไปโดยเสรี ในแง่การเลือกตั้งจะเป็นกระบวนการทางปฏิบัติหรือขั้นตอนที่สำคัญของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย (Liberal democracy) และในทางปฏิบัตินี้ อาจจัดแบ่งความสำคัญของการเลือกตั้งออกได้เป็น 6 ประการประกอบด้วย

ประการแรก การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงหรือความต้องการของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้ง จึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง

ประการที่สอง การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาลและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยสันติวิธี ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอำนาจ ป้องกันการผูกขาดอำนาจและการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในแง่การเลือกตั้งเป็นการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียงหรือประชาชนในรัฐที่จะกำหนดรัฐบาลนั่นเอง

ประการที่สาม การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นกลไกที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างส่วนบน (Super structure) ประกอบด้วยรัฐสภา รัฐบาล และศาล กับโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) ซึ่งก็คือประชาชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาลและเป็นพันธสัญญาที่รัฐบาลจำต้องปฏิบัติตามนโยบายที่ให้ไว้ นโยบายของรัฐนี้นับเป็นสัญญาประชาคม (Social contract) ที่เป็นผลมาจากการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

ประการที่สี่ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการ กลไก และขั้นตอนที่แสดงถึงความประชาธิปไตย หรือเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการใช้ความรุนแรงทางการเมือง (การปฏิวัติ รัฐประหาร) เมื่อการเมืองเกิดวิกฤตการณ์ การเลือกตั้งในแง่จึงเป็นเครื่องมือประการหนึ่งที่จะใช้ลดความขัดแย้งลงได้

ประการที่ห้า การเลือกตั้งก่อให้เกิดบูรณาการทางสังคม (Societal integration) และความรู้สึกในทางปฏิบัติที่ต่างต้องมีสิทธิหรือหน้าที่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญทั้งในทางการเมืองและสังคมในการสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและการเป็นเจ้าของประเทศของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือเป็นกิจของพลเมือง (Civic duty) ที่พลเมืองในประชาคมการเมืองจะต้องปฏิบัติ

ประการที่หก การเลือกตั้งก่อให้เกิดการกล่อมเกลາทางการเมือง (Political socialization) ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมทางการเมืองหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการรณรงค์หาเสียง (Vote-gaining campaign) ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการสื่อสารถ่ายทอดความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างเสริมการเรียนรู้ระหว่างกันจนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) ร่วมกันในที่ที่สุด

สรุปว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะขาดเสียซึ่งกระบวนการเลือกตั้งไม่ได้ เพราะถ้าการจัดการปกครองที่ไม่มีการเลือกตั้งโดยประชาชนได้ใช้สิทธิทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำงานบริหารประเทศแล้วก็จะถือว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการ ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

พระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน

การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อบำเพ็ญพรตประพฤติพรหมจรรย์ และในสังคมไทยมีบุคคลจำนวนมากที่แตกต่างทั้งสถานะของครอบครัว อาชีพ การศึกษา และเศรษฐกิจ เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ตามอุดมการณ์ชีวิต โดยสามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ (จำนงค์อดิวัฒนสิทธิ์, 2538: 11-14) ดังนี้

1. การบวชเป็นการเลื่อนระดับขั้นทางสังคมของบุคคลให้สูงขึ้น การบวชนี้เป็นมรรควิธีในการพัฒนาบุคคลให้มีความสูงส่งขึ้นทั้งทางจิตวิญญาณและทางสังคม กล่าวคือ ในทางสังคม บุคคลจะมีสถานภาพสูงขึ้น ได้รับเกียรติและได้รับการเคารพนับถือจากประชาชนทั่วไป เช่น คนที่เคยเป็นทาส เป็นบริวารรับใช้คนอื่น เมื่อบวชแล้วปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความสำรวมในกาย วาจา ใจ ย่อมสมควรได้รับการกราบไหว้

2. การบวชจะต้องเป็นการศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ควบคู่กับการปฏิบัติ การศึกษาถูกกำหนดไว้เป็นภารกิจพิเศษสำหรับพระภิกษุสามเณร และการศึกษานี้เป็นการฝึกฝนเพื่อให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปในศีล สมาธิ และปัญญา

3. บวชเพื่อเป็นนเอนาบุญของชาวโลกและสงเคราะห์ชาวโลก คำว่า “เป็นนเอนาบุญ” หมายถึง เป็นผู้ควรแก่การทำบุญทำกุศลของประชาชน โดยเหตุที่ผู้บวชย่อมมีศีลบริสุทธิ์ ดังนั้น การบวชจึงเป็นการสงเคราะห์ชาวโลกให้ได้บุญกุศลอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ผู้ที่ทำบุญกับผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ย่อมได้อานิสงส์มากกว่าทำบุญกับผู้ไม่มีศีลบริสุทธิ์

4. บวชเพื่อเป็นศาสนทายาท ศาสนทายาท คือ ผู้สืบทอดพระศาสนา ดังนั้น การบวชตามพระพุทธศาสนา มีจุดประสงค์เพื่อสืบทอดพระศาสนาให้มีอายุยืนยาว มั่นคงต่อไปโดยไม่ขาดสาย

5. บวชเพื่อบรรลुพระนิพพาน เป็นวัตถุประสงค์หลักของการบวชตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ดังพระพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสำเหนียกตั้งนี้ว่า ก็เราที่ออกบวชมานี้ ไม่ใช่เพราะจิวร ไม่ใช่เพราะที่อยู่อาศัย เราออกบวชเป็นบรรพชิตนี้ ไม่ใช่เหตุที่เราขาดแคลนสิ่งของเหล่านั้นหรือให้ร้ายสิ่งของเหล่านั้น แต่เราเองเป็นผู้ที่มีความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ฯลฯ ครอบงำ ย่ำยีเรา ชื่อว่าเป็นผู้มีความทุกข์เล่นงานเราแล้ว มีความทุกข์ท่วมทับเราแล้ว ทำประการใด เราพอจะหาหนทางทำที่สิ้นสุดจากความทุกข์ให้ปรากฏชัด การที่เราจะแสวงหากามที่เราละกันมาแล้วนั้น ย่อมเป็นของต่ำทรมอย่างยิ่ง ข้อนี้ไม่เป็นการสมควรแก่เราเลย ดังนี้

บทบาทพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ของสังคมไทย

พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันและอนาคต ย่อมเป็นที่คาดหวังในการสร้างสุขภาวะหรือเติมเต็มความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม จึงพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทเพื่อสังคม คือ เป็นผู้นำด้านปัญญา จิตวิญญาณ และด้านการสงเคราะห์ชุมชนตามสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย (พงศ์ทราทิพย์ ก้องเสียง, 2563: 13) ดังนี้

1. บทบาทของพระสงฆ์จะต้องดำรงบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและสติปัญญา พระสงฆ์ที่จะดำเนินบทบาทได้ดี คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติได้ถูกต้องและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชน โดยจะต้องยึดกรอบของพระธรรมวินัยเป็นหลัก และสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกับยุคสมัย อาศัยการตีความและมีการสังคายนาเพื่อรับรองมติ พระสงฆ์ต้องมีความทันสมัย แต่รู้เท่าทันปัญหาทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนขึ้นผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในการถ่ายทอดปัญหาสู่ประชาชน พระสงฆ์ควรมีการเรียนรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้รู้เท่าทันโลกทันยุคทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์รูปแบบวิธีการในการอบรมสั่งสอน นำพระธรรมวินัย และพุทธจริยา มาบูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน จะทำให้ประชาชนได้เข้าถึงหลักธรรมได้อย่างชัดเจน

2. พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในการสงเคราะห์ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของ สังคม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย รวมถึงบทบาทการเป็นผู้นำด้านการพัฒนาชุมชน โดยอาศัย จุดแข็งของพระสงฆ์ไทยที่มีภาพลักษณ์โดดเด่นเรื่องการเป็นผู้นำการรักษาสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีไทย อาจจะนำมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นตัวนำในการสร้างกิจกรรม พัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ได้ด้วย

สรุปได้ว่า พระสงฆ์โดยมากได้รับความเชิดชูจากสังคมเพราะดำรงอยู่ในวิถีพรตตามแบบอุดมคติของพุทธไทยและการปฏิบัติงานสาธารณประโยชน์เพื่อชุมชน เหล่านี้จึงเป็นต้นทุนที่สร้างคุณค่าและองค์การคณะสงฆ์ได้เป็นที่ประจักษ์ ถึงแม้ว่าปัจจุบันสังคมโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่สังคมไทยก็ยังมีทัศนคติที่ดีและมั่นคงต่อบทบาทของพระสงฆ์ ตลอดถึงมีความศรัทธาให้การอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์อย่างเสมอมา

กฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของพระสงฆ์

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ปรากฏตามบทบัญญัติมาตรา 95 และมาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับ มาตรา 31 และมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ดังนี้

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้ง

3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง

ลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลที่มีลักษณะต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง ถูกจำกัดมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

2. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

4. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

5. มีลักษณะอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538

คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2538) ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

ข้อ 1 คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ เรียกว่า “คำสั่งมหาเถรสมาคม ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538”

ข้อ 2 คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ตั้งแต่วันใช้คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ให้ยกเลิกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2517

ข้อ 4 ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือบริเวณสภาเทศบาล หรือสภาการเมืองอื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 5 ห้ามพระภิกษุสามเณรทำการใด ๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรง หรือโดยอ้อมแก่การหาเสียงเพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาล หรือสภาการเมืองอื่นใด แก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 6 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 7 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปราย หรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งในวัดหรือนอกวัด

ข้อ 8 ให้พระสังฆาธิการตั้งแต่ชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองชี้แจง แนะนำผู้อยู่ในปกครองของตน ให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ 9 พระภิกษุสามเณรรูปใด ฝ่าฝืน ละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการปกครองใกล้ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือน แล้วแจ้งให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการ

ข้อ 10 ให้พระสังฆาธิการผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองทุกชั้น ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้โดยเคร่งครัด ในท้ายบันทึกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538 ทางมหาเถรสมาคมได้ให้เหตุผลของการออกคำสั่งดังกล่าวไว้ดังนี้

ในท้ายบันทึกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538 ทางมหาเถรสมาคมได้ให้เหตุผลของการออกคำสั่งดังกล่าวไว้ดังนี้

เหตุผลในการใช้คำสั่งมหาเถรสมาคมฉบับนี้ คือ โดยที่พระภิกษุสงฆ์ได้นามว่า สมณะ แปลว่า ผู้สงบ ได้นามว่า บรรพชิต แปลว่า ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ สมควรเป็นผู้สังวรระวังการกระทำของตนให้เป็นไปแต่ในทางสงบ ปราศจากโทษ ทั้งแก่คน ทั้งแก่หมู่คณะ

ปัจจัยที่จำกัดสิทธิการเลือกตั้งของพระสงฆ์ไทย

ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยถูกจำกัดสิทธิการเลือกตั้ง ซึ่งมีปัจจัยหลายประการ โดยผู้เขียนสรุปไว้เป็นประเด็น 4 ประการ คือ

1. ด้านจารีตประเพณี

ในทัศนะของสังคมไทย พบว่า พระสงฆ์เป็นผู้อยู่ในฐานะผู้ประพาศพรหมจรรย์ ข้ามพ้นกิเลสต่าง ๆ เป็นผู้สละโลกวิสัยแล้วอุทิศชีวิตเพื่อสังคมสาธารณะ มีหลักธรรมวินัยที่เป็นพุทธบัญญัติเป็นกรอบควบคุมความประพฤติทางกายวาจาและใจ มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อดับทุกข์ แล้วสอนแนะนำผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตด้วยหลักการวิธีการ และอุดมการณ์แห่งปัญญา การบวชหรือบรรพชาอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ จึงเป็นประเพณีการแสดงออกความตั้งใจที่จะเป็นคนดีของสังคม แม้ว่าจะเป็นเพียงระยะเวลาหนึ่งหรือตลอดชีวิต ผู้บวชย่อมได้รับการนับถือจากสังคมไทยในฐานะเป็นผู้มีเกียรติที่สูงที่สุดในสังคม การบวชจึงเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านศีลธรรม คุณธรรม

และจริยธรรม ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ ทำให้พบว่าความเป็นพระสงฆ์นั้นมีคุณค่าหรือต้นทุนทางสังคมที่สูงมาก พุทธศาสนิกชนจึงเชื่อว่าพระสงฆ์มีความบริสุทธิ์จากโลกวิสัย คงไว้ซึ่งสถานะแห่งความสะอาด สงบสุขในร่มเงาของผ้ากาสาวพัสตร์ที่ปู้ญชนทั่วไปไม่สามารถจะประพฤติปฏิบัติได้ การคาดหวังในอุดมการณ์ทางสังคมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่มองว่าพระสงฆ์เป็นผู้ไร้มลทิน ไม่ควรที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยมองว่าการเมืองการเลือกตั้งเป็นสิ่งไม่สะอาด แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย มีการแก่งแย่งแข่งขัน จะนำไปสู่ความไม่สงบสุขและเป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญสมณธรรมได้ สอดคล้องกับวาทกรรมที่ใช้เป็นเหตุผลในการออกคำสั่งมหาเถรสมาคม คือ พระภิกษุสงฆ์ได้นามว่า สมณะ แปลว่า ผู้สงบ ได้นามว่า บรรพชิต แปลว่า ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ สมควรเป็นผู้สังวรระวังการกระทำของตนให้เป็นไปแต่ในทางสงบ ปราศจากโทษทั้งแก่คน ทั้งแก่หมู่คณะ ด้วยเหตุผลตามกล่าวได้หลอมรวมเป็นความคาดหวังและมโนภาพที่ฝังลึกในสังคมไทย ทำให้การเลือกตั้งเป็นของต้องห้ามสำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณรจวบปัจจุบัน

2. ด้านหลักธรรมทางศาสนา

หลักธรรมที่ห้ามพระสงฆ์เลือกตั้งหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง ไม่ปรากฏมีในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เพราะในบริบทสมัยนั้น ระบอบการเมืองการปกครองเป็นรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือราชาธิปไตย การดำเนินการกิจกรรมของพระสงฆ์จึงเป็นไปตามพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน เพราะพระราชาเป็นเทพสมมติ มีอำนาจมากล้นสามารถชี้เป็นชี้ตาย ให้คุณให้โทษแก่พสกนิกรในพระราชอาณาจักรของตน และหลักการทางศาสนาที่สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจเป็นความชอบธรรม คือพุทธพจน์ว่า วโส อัสสริย โลกเ แปลว่า อำนาจเป็นใหญ่ในโลก (ส.ส. 15/60) หมายถึง อำนาจ เป็นสิ่งที่บังคับผู้อื่นหรือสิ่งอื่นให้เป็นไปตามตนเองได้ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ แต่ก็มีพลานุภาพในตนเอง เช่น อำนาจของพระราชา สามารถบังคับให้คนอื่นในรัฐกระทำตามคำสั่งของพระองค์ได้ ดังปรากฏว่าในครั้งพุทธกาล สมัยหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสาร พระราชาเมื่องมคธมีความประสงค์จะเลื่อนขยายฤดูฝนออกไป จึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุแจ้งว่า ถ้าอย่างไร ขอพระคุณเจ้าอยู่จำพรรษาในชุลมปักษีอันจะมาถึงเถิด แล้วภิกษุจึงแจ้งเรื่องนั้นต่อพระพุทธเจ้าและพระองค์รับสั่งว่า อนุชานามิ ภิกขเว ราชนิ อนุตติตฺตุ แปลว่า ตูก่อนหมู่ภิกษุ เราอนุญาตให้คล้อยตามพระเจ้าแผ่นดิน” (วิสสุปนาสิกขันธกะ วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1 เล่ม 4 ข้อ 209) ในเรื่องนี้พบว่าภายใต้อำนาจของเจ้าผู้ปกครอง การยินยอมสยบต่ออำนาจรัฐ คือ ความอยู่รอดปลอดภัย ส่วนความท้าทายหรือแข็งขันอำนาจรัฐ จะเป็นหนทางนำความวินาศไปสู่ผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองนั่นเอง

หลักการของพระพุทธศาสนาและทุกศาสนาจึงมุ่งความสำคัญบนฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ เช่น การไม่ละเมิดชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมที่ดีต่อสมาชิกสังคม เป็นต้น จึงทำให้พบว่าประชาชนสมัยพุทธกาล การดำรงชีวิตไม่มีความสลับซับซ้อนอันใดในการเมืองการปกครองว่าด้วยการเลือกตั้งผู้แทน แต่จะเป็นการให้สาวกที่สังกัดศาสนาได้พร่ำสอนหลักธรรมแก่ประชาชนในเขตปกครองให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามนโยบายของอาณาจักร

เช่น หลักอธิปไตยเพื่อเคารพความถูกต้องเป็นใหญ่ และหลักสังคหวัตถุเพื่อการเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นต้น

3. ด้านกฎหมายบ้านเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายพระสงฆ์กับฝ่ายบ้านเมือง (ศาสนจักรกับอาณาจักร) ได้ส่งเสริมเชิดชูอุปถัมภ์ต่อกัน สนองงานตามเจตจำนงอุดมการณ์ของรัฐเป็นอย่างดี จึงไม่มีเหตุความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ แม้จะมีการบัพัญญัติมาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ประกอบกับมาตรา 31 และมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 คือลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกจำกัดมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งคือเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศ ได้จำกัดมิให้สิทธิเลือกตั้งแก่พระสงฆ์นั้น ฝ่ายศาสนจักรหรือพระสงฆ์ไทย จึงต้องดำรงตนโดยคุณงามความดีตามเจตนารมณ์แห่งอำนาจรัฐ

มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานเชื่อมโยงประสานทุกองคาพยพในสังคมชนชาติให้ขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ.2561) นอกจากพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีไทยแล้ว กฎหมายบ้านเมืองเป็นอีกลำดับขั้นหนึ่งที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่พระสงฆ์ เช่น มติมหาเถรสมาคมเรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรขับรถยนต์และรถจักรยานยนต์ พ.ศ.2564 มติเรื่อง การแสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนเกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ พ.ศ.2563 และคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ.2538 เป็นต้น เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจที่ผ่านคณะกรรมการมหาเถรสมาคมและเป็นอำนาจที่มีความชอบธรรมจากรัฐไทยเพื่อกำกับ ควบคุม ชี้นำพระสงฆ์ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐ ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับพระสงฆ์ไทย แม้ว่าในคำสั่งมหาเถรสมาคมจะมีได้ระบุเรื่องการเลือกตั้งไว้ก็ตาม โดยสังเกตจากเนื้อหาที่เป็นข้อห้ามนั้นไม่ปรากฏข้อความหรือคำสั่งใดที่ห้ามมิให้พระสงฆ์ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีเพียงข้อความ เช่น ห้ามพระภิกษุสงฆ์เข้าไปในที่ชุมนุมทางการเมือง ห้ามพระภิกษุสงฆ์ทำการใด ๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่การหาเสียงเพื่อการเลือกตั้ง ห้ามพระภิกษุร่วมอภิปราย บรรยายเรื่องการเมือง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า แม้คำสั่งมหาเถรสมาคมเองก็ไม่มีบัพัญญัติใดที่เป็นคำสั่งห้ามมิให้พระสงฆ์ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีเพียงแค่การตีความหรือการอ้างอิงคำสั่งที่จะควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของพระสงฆ์เพื่อไม่ให้แสดงออกทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์และการวิพากษ์วิจารณ์ตามปัจเจกทัศนะ โดยในเรื่องนี้ ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะกระทำการฝ่าฝืนคำสั่งมหาเถรสมาคม บทลงโทษย่อมเป็นเพียงการเรียกพระสงฆ์รูปนั้นมาตักเตือนตามฐานานุรูป

อนึ่ง อำนาจรัฐที่กำกับควบคุมกิจการของคณะสงฆ์ คือ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง ล้วนต่างเป็นนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของพลเมืองชาติ แต่พระสงฆ์ไทยกลับไร้สิทธิคัดเลือกผู้แทนเหล่านั้น ดังนั้นสิทธิตามความน่าจะเป็นของพระสงฆ์ไทย คือการได้รับโอกาสเลือกนักการเมืองที่ต้องการโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

4. ด้านการบริหารคณะสงฆ์

ภาพลักษณ์คณะสงฆ์ในอุดมคติโดยมีวัตรปฏิบัติตามครรลองจารีตประเพณี พระสงฆ์จึงอยู่ในกรอบวิถีอันดีงามแบบไทย และไม่ได้รับโอกาสสิทธิการเลือกตั้งนักการเมืองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เป็นเหตุให้ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดการสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง และขาดพลังที่เป็นแนวร่วมจากองค์กรอื่น การกำหนดนโยบายองค์กรจึงเป็นไปตามแบบเชิงรับแล้วนำมาดำเนินการ มากกว่าการปฏิบัติงานเชิงรุก ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัย (Safe Zone) และความอยู่เย็นเป็นสุขของตนและองค์กร ทั้งไม่มีนวัตกรรมกิจการที่มั่นคงและยั่งยืนต่อเนื่อง แต่จะมีเพียงกิจกรรมย่อยตามเทศกาลงานสำคัญของปี เช่น การให้พระสงฆ์ทั่วประเทศแสดงพระธรรมเทศนาแก่ประชาชนเพื่อเกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การสวดมนต์ข้ามปี การสวดมนต์ในวาระโอกาสวันสำคัญชาติ การสร้างวัตถุมงคลในงานสำคัญแห่งชาติอื่น ๆ เป็นต้น ล้วนเป็นพิธีกรรมที่ดำเนินการตามแผนอุดมการณ์รัฐและวิถีของสังคม

ในอดีตจวบปัจจุบันความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับคณะสงฆ์ไทยไม่เคยปรากฏให้เห็นโดยประจักษ์ ซึ่งแตกต่างจากพระสงฆ์ในประเทศเพื่อนบ้านที่มีความขัดแย้ง เพราะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐ แล้วนำไปสู่การประท้วง ชัดขึ้น และถูกปราบปรามในที่สุด ส่วนพระสงฆ์ไทยนั้นมืองค์กรบริหารสูงสุดในการใช้อำนาจ คือ มหาเถรสมาคม มีบทบาทหน้าที่ใช้อำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ กำหนดนโยบายบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนา ศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยให้เป็นไปตามกรอบของพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีที่ดีงามของสังคม

มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรการบริหารสูงสุดตามกฎหมาย ความเจริญหรือความเสื่อมถอยจากการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงเป็นความคาดหวังของพระสงฆ์ไทยทั้งมวล อาศัยจารีตประเพณีที่ดีงาม เช่น การเคารพพรชาราวัโส การให้ความสำคัญระบบอุปถัมภ์ การยึดถือตัวบุคคล การมุ่งเน้นจัดงานพิธีการ เป็นต้น เป็นแนวปฏิบัติที่คงอยู่ในแบบของการว่านอนสอนง่าย ความเกรงใจเป็นสมบัติของผู้ดี หรือความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี ที่กำกับพฤติกรรมให้เป็นสังคมแบบอุดมคติ การดำเนินงานกิจการของคณะสงฆ์ จึงไม่มีนวัตกรรมใหม่ในองค์กร ทั้งนี้หากสมาชิกในสมาคมท่านใดมีความเห็นต่างหรือขัดข้องในอุดมการณ์ของรัฐ อาจต้องเป็นเหตุให้พ้นจากตำแหน่งอำนาจปกครองคณะสงฆ์ (พระสังฆาธิการ) ได้ ดังนั้น การยอมรับแบบไร้ข้อโต้แย้งหรือเห็นพ้องต้องกันในมติของอำนาจนิยม จึงเป็นเหตุแห่งความปลอดภัยของสมาชิกท่านนั้น

ในทางกลับกัน หากมหาเถรสมาคมซึ่งมีอำนาจสูงสุด สามารถกำหนดนโยบายที่สนับสนุนแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือขับเคลื่อนสิทธิพลเมืองให้พระสงฆ์ทั่วทั้งประเทศกว่าสองแสนรูปมีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้งได้ ผลสัมฤทธิ์อาจนำไปสู่การสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง และสร้างคณะสงฆ์ไทยเพื่อเป็นฐานกำลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมชาติให้เป็นไปตามอุดมคติได้

สรุป

การเลือกตั้งกับพระสงฆ์ไทย จากการศึกษาพบว่าสังคมไทยแบบจารีตได้ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า พระ (ผู้ประเสริฐ) ภิกษุ (ผู้เห็นภัย) สมณะ (ผู้สงบ) หรือบวรพิต (ผู้เว้น/สละโลก) เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาด ไร้มลทินปนเปื้อน จึงไม่ควรจะมาข้องเกี่ยวกับการเมืองที่สกปรก เพราะการเมืองมีชั่วร้ายของนักบวชที่จะข้องเกี่ยว มีแต่จะนำความความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะ ตลอดถึงพระพุทธศาสนา ทั้งจะเป็นที่ติเตียนของสาธารณชนได้ แต่ในอีกมุมหนึ่งที่ปรากฏเป็นทัศนะเชิงสากลตามโลกวิสัย คือ สิทธิทางการเมืองเป็นของทุกคน ที่เป็นพลเมืองในรัฐ จึงควรจะได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกตั้งจึงเป็นการใช้สิทธิคัดเลือกให้ได้ตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจปฏิบัติหน้าที่การเมือง และหากว่าพระสงฆ์ไทยได้รับสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว เชื่อว่าชุมพลังแห่งคุณธรรมจริยธรรมจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการเมืองการปกครองไทยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2538). พฤติกรรมการบวชของคนไทย. (รายงานการวิจัย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2559). กฎหมายรัฐธรรมนูญ, แนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- ประวิณ พันธุ์พัฒน์. (2559). ปัญหาสิทธิในการเลือกตั้งของพระสงฆ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธโรธร ตูทองคำ. (2545). วาทกรรมการเลือกตั้งของประเทศไทย. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 15(5), 90-104.
- พงศ์ทราทิพย์ ก้องเสียง, พระมหา. (2563). บทบาทที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันและอนาคต. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(1), 1-15.
- สุขุม นวลสกุล. (2542). การเมืองการปกครองไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.